

Okefenokee – močvirje, v katerem zemlja trepetaja in voda brbotaja

Marina Dermastia

Kipeči taksodij, prepreden s španskim mahom, se zrcali v črnini močvirske vode. Foto: Tom Turk.

Konec septembra se zdi mestece Folkston s približno le 2.000 prebivalci, ki leži v južnem delu ameriške zvezne države Georgia blizu meje s Florido, popolno zapuščeno. Verjetno pa ni zelo drugače tudi v ostalih dneh leta. Ta podoba se kar nekako ne ujema z razlago prijaznega baptističnega pastorja, ki vodi edino gostišče v tem odmaknjemem koščku sveta, da je Folkston eden od najboljših krajev na svetu za opazovanje vlakov in da se prav zaradi tega konjička ustavljajo pri njem ljudje z vsega sveta. Resnici na ljubo sem zanj prvič slišala prav od njega. Ima pa Folkston zares železniško postajo, na kateri naj bi se ustavilo kar 45 vlakov dnevno. Vendar vlaki niso bili razlog

najinega obiska. Z možem sva se v njem ustavila kot izhodišču za vstop v močvirje Okefenokee. Sredi zrcalno črnega močvirja, ki mu dajejo dodatni mistični pridih drevesa s spuščeni zavesami znamenitega predstavnika ameriškega juga – španskega mahu, sva bila tisti dan edini človeški bitji. Glasove neokrnjene narave, ki so se širili po tej nenavadni pokrajini, so motili le udarci vesel najinega kanuja ob vodno gladino.

Drhteča zemlja ali brbotajoča voda

Izvor besede Okefenokee je skrivnosten kot močvirje samo. V jeziku Indijancev Hičiti (Hitchiti), ki so nekoč živeli na območju Okefenokee, naj bi ime pomenilo zemljo, ki

trepetaja. Povezano naj bi bilo z neutrjenimi plastmi šote, zaradi katerih ob hoji po njej trepetajo okoliška drevesa in grmi. Kakorkoli, po novejših razlagah jezika Hičitov naj bi Okefenokee pomenilo vodo, ki brbota.

Indijanske legende pripovedujejo, da je bilo močvirje grozljivo in da se tudi najpogumnejši bojevniki niso upali iti globlje vanj, saj je bilo polno kač, aligatorjev in panterjev. To je bilo gotovo res, saj je Okefenokee še danes njihovo naravno zavetišče, ki je z zakonom zaščiten od leta 1939.

Okefenokee je eno najstarejših in najbolj ohranjenih območij sladke vode v Ameriki

Močvirje Okefenokee je med največjimi na svetu. Dolgo je približno 65 kilometrov in široko 40 in se razteza na skoraj 1.800 kvadratnih kilometrov velikem ozemlju znotraj velikanske globeli, ki leži 80 kilometrov stran od Atlantskega oceana. Kot krožnik oblikovana globel je bila nekoč morsko dno, na katerem pa se je v zadnjih 6.500 letih kopičila šota. Proti oceanu močvirje zamejuje nizki peščen rob, ki preprečuje, da bi voda neposredno odtekala v Atlantik. V resnici je močvirje višje od okolice in dvignjeno 30 metrov nad morsko gladino. Podtalnica iz močvirja odteka in v njem ni izvirov. Čeprav je močvirje izključno dar dežja, vodo zadržuje do mere, ko se še vedno vzdržuje kot močvirje in celo napaja dve zelo različni reki, ki iz njega iztekata. Reka Suwannee začinja svojo pot v samem središču močvirja in teče proti Mehikemu zalivu, medtem ko Reka svete Marije teče iz jugovzhodnega dela in se izliva v Atlantski ocean.

Nastanek močvirja Okefenokee ostaja uganka. Dolgo so se geologi strinjali, da naj bi se začelo v obliki slane lagune, ki jo je peščen greben omejil od Atlantskega oceana v času pleistocena pred kakšnimi milijoni leti. Zdaj pa niso več tako prepričani. Po eni od novejših teorij naj bi se začelo kot sladkovodno jezero, ki se je počasi krčilo.

Okefenokee označujejo trije glavni tipi pokrajine: prerije, otoki in jezera

Ekosistem močvirja Okefenokee temelji na šoti. Količina šote v močvirju je ogromna in je nastala z gnitjem bujne močvirske vegetacije v več tisoč letih. Šotna podlaga je plitkejša ob robovih, a visoka do šest metrov v sredini. Šota leži na neprepustni plasti ilovice. Če se v šotni plasti naredijo luknje, se v njih nabira voda in tam tudi ostane. Nekatere od takih lukenj so velike kot mala jezera in to so v resnici močvirske prerije.

Mokre prerije predstavljajo vsa odprta območja. V njih je voda zelo plitka in zarasla le z visokimi travami. V območju prerij ne boste nikoli našli dreves. Iz gnijoče vegetacije, ki se nabira na dnu, izhajata metan in vodikov sulfid. Občasno povzročita, da močvirno dno počni in na površino prerije izloči velike kose šote. Ta šota, ki jo podpirajo pod njo ujeti plini, se osuši in spremeni v plavajoče otoke, ki jih polagoma naselijo rastline. Prvi prišleki na plavajoče otoke so makrofiti, komaj vidni s prostim očesom. Sledijo jim šaši in trave, nato pridejo grmovnate rastline, kot sta cirila (*Cyrilla racemiflora*) in jelšica (*Clethra* sp.), pogosto pomešani s strupenim ameriškim bezgom (*Toxicodendron vernix*) in s strupenim octovcem (*Toxicodendron radicans*). Če je plavajoči otok dovolj velik in njegova površina dovolj osušena, na njem lahko vzkalijo semena dvorednega taksodija (*Taxodium distichum*), kipečega taksodija (*T. ascendens*), velecvetne magnolije (*Magnolia grandiflora*), močvirskega tupela (*Nyssa biflora*), rdečega javorja (*Acer rubrum*) in različnih vrb.

Ko korenine dreves dosežejo močvirsko dno, se vanj ukoreninijo, posamezni otok pa zasidra na mesto. Takim raztresenim gručam dreves in podrasti so prvi naseljenci rekli »drevesne hiše«. V podrasti so zelo pogoste različne vrste mesojedih rastlin, med njimi mešinke (*Utricularia* sp.) in vrčnice (*Sarracenia psittacina* in *S. minor* var. *okefenokeensis*).

Počitek na jezercu sredi prerije, ki jo na bolj osušenih območjih obrobajo sestoji močvirskih dreves. Foto: Tom Turk.

Mesojede vrčnice (*Saracenia* sp.) privabljajo žuželke s cvetovi in sladko tekočino, s katero so do polovice napolnjeni vrčki. Notranjost vrčkov je prekrita s togimi laski, ki žuželkam omogočajo hojo navzdol, a jim preprečujejo vzpon nazaj. Tako se pot žuželk neizogibno konča z utopitvijo. Rastline nato z encimi razgradijo mehke dele žuželk, skeleti pa ostanejo ujeti v vrčkih. Foto: Tom Turk.

Kjer so tla že bolj osušena, se pojavlja značilna atlantsko obalno-nižinska združba dolgoiglastega bora (*Pinus palustris*) in žagastega palmeta (*Serenoa repens*). Foto: Tom Turk.

S širjenjem »drevesnih hiš« so nastali tako veliki otoki, da imajo celo imena in so bili v zgodovini močvirja celo naseljeni.

V močvirju so tudi večja območja odprte vode, ki oblikujejo številna jezera. Med njimi jih je kar šestdeset dovolj velikih, da so poimenovana. Njihova globina pa je različna – od enega do dvanajstih metrov. Voda v močvirju je bleščeča kot zrcalo in izjemno čista. Njena bistrastost je v velikem nasprotju z našim pojmovanjem bistrine, saj je popolnoma črna zaradi taninov, ki se izločajo iz šotnih skladov. Zaradi šote je tudi izjemno kisla in njena vrednost pH ne presega 3,5. Večino območja predstavlja obalno-nižinsko močvirje, ki ga počasi zaraščajo visoki in vitki dvoredni taksodij, njegova nižje rastoča varieteta *T. distichum* var. *imbricarium*, ki jo nekateri štejejo za samostojno vrsto – kipeči taksodij in močvirski tupelo. V višje ležečih in bolj suhih območjih prevladuje značilna združba jugovzhoda Združenih držav Ame-

rike – združba obalno-nižinskih sestojev hrastov in »hammocka«, v kateri prevladujejo gosti sestoji različnih vrst vedno zelenih hrastov. Še više se pojavlja atlantsko obalno-nižinska združba dolgoiglastega bora (*Pinus palustris*).

Močvirje gradijo voda in požari

Čeprav se morda sliši protislovno, poleg vode močvirske življenjske prostore pomembno označujejo tudi požari. Jezera in prerije nastajajo po dolgih obdobjih suše, v katerih požari požgejo plasti vegetacije in šote. Že ena sama strela lahko sproži požar, v katerem zgorijo drevesa in grmovje. Če zagori tudi šota, nastane v šotnem skladu luknja. Ko pade dež, deževnica napolni prostore, ki jih je oblikoval ogenj. Kasnejša suša ponovno zniža gladino vode, s čimer se na površini ponovno razgalita vegetacija in šota. Z ognjem se močvirje znebi stare vegetacije in pripravi hranila za novo. Ogenj vzpostavlja

Brez cikličnih požarov bi se močvirje polagoma preoblikovalo v gozd. Foto: Tom Turk.

ritem, ki določa večni krog močvirskega življenja.

Požari so nujni za obstoj močvirja, brez njih bi se močvirje počasi preoblikovalo v gozd, kar se na nekaterih mestih že dogaja. Kljub velikim sušam požari v močvirju niso več samoumevni. Razlog je jez, ki so ga ob koncu petdesetih let prejšnjega stoletja zgradili na reki Suwannee. Jez naj bi zadrževal višjo raven vode v močvirju v času suše. Postavitev jezov pa ni imelo nobene povezave z zaščito močvirja, temveč so na ta način želeli zaščititi komercialne borove gozdove tik za mejo močvirja.

Načeloma jez deluje po pričakovanjih in voda je višja. Vendar pa se je z dvigom vodne

Čeprav taksodiji – na sliki je kipeči taksodij (Taxodium ascendens) – dobro uspevajo v nižji višini vodne gladine, pa za kalitev in začetne stopnje rasti potrebujejo suha tla. Foto: Tom Turk.

gladine zelo zmanjšala pojavnost požarov, kar že spreminja prvotni značaj pokrajine. Zelo se je povečala kolonija ameriških belih ibisov (*Eudocimus albus*), z njimi pa tudi količina s hranili bogatega gvana. V bližini kolonije danes uspevajo najvišja drevesa na tem območju. Zaradi višje vode se zelo povečuje tudi količina močvirskega tupela. Kaj se bo zgodilo v prihodnje, naravovarstveniki lahko le ugibajo. Predvidevajo, da se bo zmanjšalo število najznačilnejših dreves močvirja – močvirskih cipres taksodijev, saj ti potrebujejo za uspešen začetek rasti suha tla. Verjetno bo propadla še kakšna druga vrsta dreves, ki ne prenese stalno visoke vode.

Močvirje je dom številnim živalim

Tiho plovbo najinega kanuja skozi odprte jezerske vode je prekinjalo le opazovanje čapelj, ibisov, ogroženih lesnih štorkelej (*Mycteria americana*), ribjega orla, sokola in drugih od 232 vrst ptičev, ki so jih znanstveniki že opazili na tem območju. Na območju živi tudi 66 vrst plazilcev. Med njimi so seveda ameriški aligatorji (*Alligator mississippiensis*) kot najznačilnejši predstavniki. Za večino od njih sva bila popolnoma nezanimiva in sva lahko mirno opazovala njihov značilni prazgodovinski smehljaj med mirnim ležanjem na otočkih ali podrtih drevesih. Še posebej so bili mirni v zgodnjem in še nekoliko hladnem jutru. Kasneje, ko je sonce dodobra ogrelo odprte prerije, pa so postali precej bolj živahni in so kar nekajkrat zamajali najin čoln. Na podrtih deblih dreves, ki štrlijo iz vode, se pogosto sonči-

Velika modra čaplja (*Ardea herodias*) čaka na plen. Foto: Tom Turk.

jo želve ameriške sklednice (*Pseudemys concinna*) ali aligatorske hlastavke (*Macrochelys temminckii*). Slednje lahko dosežejo težo do sto kilogramov in plenijo vse od rib, močeradov, žab in drugih želv, a se modro izogibajo bojev z aligatorji. V močvirskih vodah živi tudi 36 vrst rib. Pogoste so kače, med katerimi sva srečala veliko črno diamantno klopotajo (*Crotalus adamanteus*). Okefenokee je dom 48 sesalskim vrstam, med njimi tudi floridskemu črnemu medvedu (*Ursus americanus floridanus*), ki nama je prečkal pot.

*Čeprav so lesne štorklje (*Mycteria americana*) ogrožena vrsta, so v močvirju Okefenokee številne.*
Foto: Tom Turk.

*Kolonija ameriških belih ibisov (*Eudocimus albus*) se je v močvirju po postavitvi jezusa še povečala.*
Foto: Tom Turk.

*Večina podrtih dreves, ki štrlijo iz vode, je čez dan zasedena, pogosto z ameriskimi sklednicami (*Pseudemys concinna*).
Foto: Tom Turk.*

*Aligatorji (*A. mississippiensis*) so pogosti na plavajočih otokih in v vodi. Foto: Tom Turk.*

Črna diamantna klopotača (Crotalus adamanteus) je največja klopotača in med najtežjimi strupenimi kačami, saj so največje lahko težke tudi okrog 15 kilogramov. Foto: Tom Turk.

Kljub malo otrdelim nogam in malo bolečim rokam po celodnevem veslanju sva zadovoljno končala močvirsko avanturo. Po njej lahko pritrdiva prvemu upravniku Naravnega rezervata Okefenokee Johnu M.

Hopkinsu, ki je o njem napisal: »V letih, ko sem ga spoznaval in ga imel rad, sem ugotovil, da močvirje ni grozljivo in nevarno, temveč nebeški prostor miru in zatočišče pred nevarnostmi zunanjega sveta.«

